

16 - 18 sept 2022

Kunstenfestival Maastricht, Hasselt, Sittard-Geleen en Venlo

40 jaar
Musica
Sacra

Pieter Dirksen · orgel

An Wasserflüssen Babylon

- vrijdag 16 september | **MAASTRICHT** ONZE LIEVE VROUWEBASILIEK | 20.00 - 21.00 uur

Dietrich Buxtehude 1637-1707

- Passacaglia in d, BuxWV 161

Johann Adam Reincken 1643-1722

- An Wasserflüssen Babylon (fantasia)
- Fuga in g

Johann Sebastian Bach 1685-1750

- Dies sind die heil'gen zehn Gebot, BWV 678
- Fuga in Bes, BWV 954
- An Wasserflüssen Babylon, BWV 653
- Passacaglia & Fuga in c, BWV 582

An Wasserflüssen Babylon

Een bijzonder genre in de orgelmuziek van de zeventiende eeuw was de koraalfantasia. Ontwikkeld door Sweelinck-leerling Heinrich Scheidemann als een vorm waarin op basis van een koraalmelodie alle (solistische) mogelijkheden van het Noordduitse orgel werden uitgebuit. Elke koraalfrase kon naar believen herhaald, gevarieerd, versierd en/of gefragmenteerd worden.

Zie achterzijde voor informatie over het concert dat Pieter Dirksen geeft in de Kerk Vrangendael in Sittard, zaterdag 17 september om 15.00 uur.

Scheidemanns meesterleerling Johann Adam Reincken componeerde de koraalfantasia *An Wasserflüssen Babylon* als 'Meisterstück' bij de aanvaarding van de belangrijke positie als organist van de Hamburgse Katharinenkirche in 1663, als opvolger van Scheidemann. Het vormt met zijn 328 maten het veruit langste eendelige orgelwerk uit de zeventiende eeuw: een duidelijk statement van deze nog piepjonge organist!

Maar Reincken weet dit moeiteloos te vullen met een fantastisch gevarieerde inhoud, een compendium van de Hamburgse orgelkunst: 'geleerd', virtuoos, harmonisch rijk en met een zorgvuldig geplande retorische structuur. De bedaarde, motetachtige compositietechniek van de eerste twee regels kan gezien worden als een uitgebreid eerbetoon aan Scheidemann, in een voor deze meester typische combinatie van fugatische opzet en solistische rechterhand. De daaropvolgende herhaling van deze twee frases is beknopt en introduceert het virtuoze element, met flitsende solo's voor de linker- en rechterhand. We zijn dan al 107 maten verder, maar dit was nog slechts de expositie (het 'exordium'). Het aansluitende centrale gedeelte (het 'medium') van maar liefst 128 maten verwerkt de koraalfrases vijf tot en met acht. Het is symmetrisch gestructureerd waarbij de regels 5 en 8 hetzelfde canzona-motiefje als contrapunt gebruiken, terwijl de koraalfrases 6 en 7 worden gekenmerkt door echospelletjes en gepuncteerde ritmes. Het slotgedeelte (het

de *Hortus Musicus* uit 1687 en vormt een van zijn vroegste meesterfuga's, virtuoos en meeslepend.

Passacaglia's

Het programma wordt omkaderd door twee fameuze passacaglia's. De passacaglia, met zijn eindeloos herhaalde basthema waarboven variaties klinken, past heel goed in het Exodus-thema: 'pasar por la calle' betekent 'onderweg zijn'. Dietrich Buxtehude's *Passacaglia in d* (BuxWV 161) is een geconcentreerd stuk voor orgel met obligaat pedaal. De vorm is streng en symmetrisch, het bestaat uit vier delen met elk zeven variaties, in de toonsoorten d-klein, F-groot, a-klein en wederom d-klein. Een plausibele theorie ziet dit bijzondere werk als een verklanking van de 28 dagen durende omloopcyclus van de maan met zijn vier gestalten: nieuwe maan, eerste kwartier, volle maan, laatste kwartier. Dit kan duidelijk worden waargenomen in de op- en afbouw van de spanningsboog.

We hebben de overlevering van dit stuk (en vele andere orgelwerken van Buxtehude) te danken aan niemand minder dan Johann Sebastian Bach, die een groot bewonderaar was van de muziek van de Noord-Duitse meester. Net zoals Buxtehude liet Bach een enkele, opmerkelijke passacaglia voor orgel na, en evenals in alle andere genres streefde Bach ernaar om zijn voorbeelden te overtreffen. In zijn *Passacaglia en Fuga in c* (BWV 582) doet hij dat wel heel erg grondig. De eerste paar variaties refereren nog aan het voorbeeld van Buxtehude, maar daarna gaat Bach zijn geheel eigen weg. De 21 variaties van de *Passacaglia* zijn zo opgebouwd dat er tegen het einde een enorme stuwing ontstaat die wordt 'opgevangen' door de direct aansluitende fuga. De opzet daarvan als tripelfuga, met het passacagliathema als een van de drie thema's, zorgt voor een ongekend spannende finale. Ook Bach zelf heeft dit unieke, vroeg ontstane orgelwerk nooit meer overtroffen. ❖

Pieter Dirksen

Pieter Dirksen

Pieter Dirksen geeft recitals op klavecimbel en orgel en speelt continuo in diverse ensembles. Hij studeerde muziekwetenschap en publiceerde een groot aantal artikelen en

edities op het gebied van de barokmuziek. Hij promoveerde in 1996 cum laude op een proefschrift over de klaviermuziek van Jan Pieterszoon Sweelinck. De handelsuitgave van deze studie verscheen in 1997 en werd onderscheiden met een Praemium Erasmianum. In het Sweelinck-jaar 2021 verscheen een veelgeprezen algemene studie over het leven en werk van deze componist. Daarnaast zijn vooral zijn talrijke studies betreffende de muziek van Johann Sebastian Bach bekend geworden. Hij werkte mee aan de nieuwe uitgave van Bachs complete orgelmuziek bij Breitkopf & Härtel, reconstrueerde twee cantates voor de Stuttgarter Bach-Ausgaben en is redactielid van het befaamde *Bach-Jahrbuch*. Bachs muziek staat al sinds zijn jeugd in het centrum van zijn muzikale universum, maar daarnaast heeft hij zich ook altijd sterk aangetrokken gevoeld tot de rijkdommen van de zeventiende eeuw: de Engelse virginalisten, Sweelinck, de Noordduitse school, Froberger, het mediterrane repertoire, de Franse 'klassieke' traditie...

Pieter Dirksen

Pieter Dirksen is klavecijnist en co-artistiek leider van Combattimento. Als continuospeler treedt hij ook geregeld op met andere orkesten en ensembles en bij Opera Zuid. Daarnaast is hij een veelgevraagd solist op klavecimbel en op historische orgels in binnen- en buitenland en realiseerde hij talrijke opnamen. Pieter Dirksen is titulair organist van het historische orgel van André Severin (ca. 1650) in de Martinuskerk in Cuijk (het orgel in de Onze Lieve Vrouwebasiliek in Maastricht is van dezelfde bouwer en stamt uit 1652, red.). Zijn solo-cd's werden in *Luister* steeds met een '9' of '10' beoordeeld en in 2002 won hij een Edison. Sinds 2007 verschijnen zijn cd's vooral bij het label Etcetera. Tot nog toe verschenen opnamen met muziek van Schenck, Scheidemann, Louis en François Couperin, Böhm, Vivaldi en Bach (*Toccatas*, *Kunst der Fuge*, sonates met viola da gamba, *Goldbergvariaties* en *Canonische Variaties*).

❖ Marleen Reynders & Ad Mosam Barock

za 17 september · 11.00 - 12.15 uur | **MAASTRICHT SINT JANSKERK**

De Exodus Onttrafeld

Lezing door **Marleen Reynders** m.m.v. **Ad Mosam Barock**

Élisabeth-Claude Jacquet de la Guerre Le Passage de la mer Rouge Élisabeth-Claude Jacquet de la Guerre Le Déluge

Talrijke kunstenaars hebben zich laten inspireren door tot de verbeelding sprekende bijbelverhalen. Onder hen de achttiende-eeuwse Franse componiste en klavecijniste Élisabeth-Claude Jacquet de la Guerre. Ad Mosam Barock voert twee van haar cantates uit, waarin de dramaticatie van twee waterrijke verhalen sterk naar voren komt. Deze cantates illustreren een lezing door Marleen Reynders. Zij is egyptologe en musicologe en neemt de luisteraar mee op haar zoektocht naar de band tussen bijbelverhalen en de historisch-archeologische context waarin deze zich afspelen.

❖ Pieter Dirksen · orgel en klavecimbel

za 17 september · 15.00 - 16.00 uur | **SITTARD KERK VRANGENDAEL** | € 15

De Tien Geboden

Werken van **Sweelinck**, **Kuhnau**, **Pachelbel**, **Cabanilles**, **Correa de Arauxo**, **Fischer**, **Bach** en **Reincken**

Daags na zijn optreden in Maastricht speelt Pieter Dirksen op het achttiende-eeuwse Assendelft-orgel van de Vrangendael kerk in Sittard, en deels op klavecimbel, een geheel ander programma. Dit zeer afwisselende programma sluit eveneens nauw aan bij het festivalthema.

MUSICA SACRA IS EEN COPRODUCTIE VAN Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof Maastricht. Satellietprogrammering en promotieconcert komen tot stand i.s.m. Cultuurcentrum Hassele, Toon Hermans Theater en Filmhuis De Domijnen in Sittard-Geleen, Theater De Garage Venlo en Munttheater Weert. Filmselectie voor Maastricht en Sittard-Geleen door Lumière Cinema i.s.m. Filmhuis De Domijnen.

BESTUURDER Brigitte van Eck, directeur Theater aan het Vrijthof Maastricht

PROGRAMMACOMMISSIE Jacques Giesen (vz), Jos Leussink (adviseur), Sylvester Beelaert, Fons Dejong, Bas Geerts, Susanne Vermeulen en Saskia Törnqvist
RAAD VAN TOEZICHT Jean Jacobs (vz), Michel Cobben, Barbara de Heer, Bas Huyser en Lieke Wijnia

PROJECTLEIDING & FONDSSENWERVING Fons Dejong
MARKETING & PUBLICITEIT Hetty van Dongen
PRODUCTIE Raf Meijers **REDACTIE** Philip Leussink, Jacinta Wetzler, Sylvester Beelaert en Fons Dejong
VORMGEVING Philip Leussink **UITBALIE** Flora Minis en Susan Meisen **TECHNISCHE COÖRDINATIE** Sander Ronden **FACILITAIR** Nandi Nijsten **FINANCIËN** Jos Spauwen

MUSICA SACRA MAASTRICHT is lid van De Verenigde Podiumkunstenfestivals.

MUSICA SACRA MAASTRICHT wordt mede mogelijk gemaakt door Fonds Podiumkunsten, Provincie Limburg, Gemeente Maastricht, Theater aan het Vrijthof, VSB Fonds, Fonds 21, Elisabeth Strouven Fonds, Stichting Kanunnik Salden Nieuwenhof en Lira Fonds.

Met dank aan de Vrienden van Musica Sacra Maastricht en alle (concert-)locaties en samenwerkingspartners. De activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door anonieme giften van particulieren.

MEDIAPARTNERS NPO Radio4, NTR, KRO NCRV, L1, Dagblad de Limburger, RTV Maastricht.

STEUN HET FESTIVAL Voor een bijdrage vanaf € 40 geniet u als Vriend van Musica Sacra Maastricht vele voordelen. Zie voor meer informatie en aanmelding • musicasacramaastricht.nl/vriend

STICHTING MUSICA SACRA

Vrijthof 47, 6211 LE Maastricht

• info@musicasacramaastricht.nl

• musicasacramaastricht.nl

• [facebook.com/MusicaSacraMaastricht](https://www.facebook.com/MusicaSacraMaastricht)

• [@FestivalMSM](https://www.instagram.com/FestivalMSM) | #MSM2022

